

1. Увод

Територијата на Република Србија представува една од просторни целини во светот со извонредно богатство на термоминерални води, планински целини, ретка и содржителна вегетација. Тие представуваат основа за здравствен туризам, кој на овој простор заслужува особено внимание, со оглед на тоа дека не се доволно искористени ресурсите. Се смета дека е темата актуелна, со оглед на тоа дека се во светот намалува опсегот на атрактивни компоненти, а маркетиншкиот пристап треба да биде неизоставен во креирањето на развојот.

Во делот во кој што се определуваат методолошките рамки, извршено е јасно определување за методите на испитување како методи на анализа и синтеза, опфаќајќи ги проблемите на кои се однесуваат, анализата на структурата во целосниот гравитациски систем на влијанието на спомнатите коридори во однос на специфичностите и можностите за валоризација на здравствениот туризам.

Дефинирање и диференцијација на маркетиншкиот пристап во развојот на здравствениот туризам подразбира определенија кои на оригинален начин овозможуваат да се токму вака третира современата проблематика. Во таа смисла, проблемот се поставува на начин не само да би се дал научен придонес, од теоретска точка на гледиште, туку и за неговата практична примена. Ваквиот пристап овозможува запазување на, како развојната, така и пазарната компонента.

Еден од битните проблеми кои не се доволно искористени на територијата на Република Србија представува атрактивно-мотивацискиот фонд. Преку истражувањево ќе се овозможи утврдување на антолошката, гносеолошката и аксиолошката димензија на појавите и односите во здравствениот туризам.

Дефинирањето на производот произлегува од различните теоретски пристапи во третманот на овој проблем. Маркетиншкиот пристап ќе, всушност, овозможи, во таа смисла, следење на состојбата во Република Србија на тој план, преку анализи на параметрите кои ја определуваат појавата, креирање на современ туристички аранжман во областа на здравствениот туризам, утврдување на нови форми и планирање на развојот.

Промотивните активности имаат особено место во маркетиншкиот пристап за развој на здравствениот туризам, што подразбира неопходност на детална анализа и определување на перспективите.

Истражувањето на туристичкиот пазар за пласман на здравствено-туристички аранжмани ќе се изврши со користење на различни маркетиншки пристапи, кои ќе овозможат да се на следен начин утврди и местото и улогата на здравствениот туризам во вкупниот развој на туризмот во Република Србија.

Маркетиншки пристап во развитокот на здравствениот туризам не може да се обезбеди ако истражувањата не доведат до утврдување на канали на дистрибуција и ако во таа смисла не се определени релациите помеѓу активностите околу креирање на туристичкиот производ, неговиот пласман и реализација. Поради тоа, се смета дека ќе ваквиот вид на истражувања овозможи да се дојде до решенија кои ќе се потпираат на стандардизирани пристапи и современите научно-истражувачки достигнуања.

Во овој труд ќе се изврши SWOT анализа, која ќе овозможи согледување на реалните опасности во спроведувањето на маркетиншки пристап кон развојот на здравствениот туризам во Република Србија. Тоа опфаќа организациски, комерцијални и финансиски ризици, со што се заокружува една сфера на оваа проблематика.

Основа за развиток на здравствениот туризам во Србија чинат изворите на термоминерални, минерални и термални води, нивната температура со индикациите и контраиндикациите. Физичките карактеристики на овие изворишта укажуваат дека се водите воглавно бистри, без боја, мирис и вкус, со температури кои се движат од 26-60°C, те можат да се класифицираат во хипо, хомео и хипертермални води.

Важноста на овие води е повеќефункционална, од гледиште на развиток на здравствениот туризам во Србија, во основа за развиток на балнотерапија како посебна, комплексна терапијска дисциплина, која преку многу фактори делува стимулативно на организмот и wellness програмите со цел на очувување на здравјето, умот, духовните и менталните способности и рекреација. Збор е за простори на бањи со извори на лековита вода, можности за експлоатација на пелоиди, примена на гасови во балнеолошкиот третман, стимулативни и седативни климати кои се лоцирани во еколошки здрава средина.

За сегашното и идното сеопфатно согледување на потребите на населението на планот на одмор, рекреација, превенција, лечење и рехабилитација, се отворува перспектива на развиток на балнео-климатските места во Србија.

Меѓутоа, овде не се мисли само на постоечките афирмирани БКМ, кои имаат изградено високо ниво на туристички, угостителски и здравствени капацитети, со современи медицински третмани и искусен медицински персонал, туку и на малите локални бањи, еколошки очувани и заштитени од загадувања, кои со просторниот план треба да се заштитат од дива градба и неплански развиток и како такви да се понудат на идните инвеститори.

Важливо, селективниот производ на здравствениот туризам на бањите во Србија вклучува две компоненти: компонентите на здравје и компоненти на wellness. Здравствениот туризам ја понудата базира на третман и терапија на клиенти со здравствени тегоби, која ќе им помогне да го подобрат своето здравје. Wellness туризмот се базира на услуги за клиенти со добро здравје, кои се во потрага за третмани кои ќе им овозможат задржување на постоечкото добро здравје и квалитетот на животот.

Како што е веќе кажано, едни од најважни ресурси за развојот на бањскиот туризам во Србија се, без сомневање, термоминералните, минералните и термалните води. Различните локалитети на извори со специфични карактеристики представуваат база за развојот на туризмот на бањско-климатските места. Нивната разновидност по физичките и хемиските состави, температурите, дарежливоста на изворите и др. го чинат ова подрачје атрактивно и привлечно.

Хидрогеотермалните ресурси, нивните потенцијали и резерви представувале од дамнешните времиња, а и денеска представуваат, почеток на создавање и работа на некое лекувалиште или бања, односно бањско место.

На основ на геоморфолошките и геолошко-тектонските услови, хидрогеолошките прилики се сложени. Познати локалитети на лежишта на извори се наоѓаат во зоните на Сокобања, Брестовачка и Гамзиградска бања, селата Шарбановац, Сумраковац, Николичево, Грлиште, Ргоште, Јошаначка бања и други.

Физичките особини на термоминералните води на овие изворишта укажуваат дека се водите воглавно бистри, без боја, мирис и вкус. На основ на температурите, кои се движат од 26-60°C, можат да се класифицираат во хипотермални, хомеотермални и хипертермални води.

На основ на анјоните, се забележуваат различни класи на овие води, а и различни групи во рамка на класата, кои се разликуваат на основ на содржината на катјони. На основ на различниот катјонски состав, формирани се следните типови на води: *алкални и земно алкални*. Кај *алкалните* преовладуваат катјони на натриум и калиум, на кои припаѓаат Брестовачката бања, Гамзиградската бања и Шарбановац. Кај *земно алкалните води* преовладува калциум, на кои припаѓаат Сокобања и Ргошката бања. Радиоактивноста може да биде безначајна до нагласена. Оваа втората ги карактеризира водите во Сокобања (изнесува 68,69 Bq), а и во Нишката бања (202,028 Bq). Основниот гасен состав на водите укажува дека се азотни. Количината на азот е до 68 % од волуменот.¹

Квантитативната содржина на анјони и катјони го одредува степенот на нивната минерализација, според која се малку минерализирани води со М до 0,90 г/л, додека минералноста на води има минерализација од 0,31- 0,50 г/л.

Бикарбонатниот тип се јавува во рамките на распространување на карстниот тип на издани, односно карбонатниот комплекс на карпи, а сулфатниот тип на води во рамките на распространување на распрскувачкиот (срп. *пукотински*) тип на издани формиран во андезитско-вулканскиот комплекс.²

Посматрано во целост, нивото на истраженост е незадоволително, а степенот на искористеноста на водите невоједначен. Повисокиот степен на истражувања резултира со

¹ Bračić D., Mineralne i termalne vode Srbije, Geoinstitut, Beograd, 1995.

² Filipović i autori, Mesto i značaj mineralnih voda u razvoju banjskih i klimatskih mesta Jugoslavije, Zbornik radova, Banjska i klimatska mesta Jugoslavije, Vrnjačka banja, 1995.

изградба на поголем број на здравствени објекти, со современ третман на пациентите и со развојот на рекреативни функции (Сокобања, Гамзиградска и Брестовачка бања).

Последниве години вршени се истражувања на разни локалитети, воглавно во тесната зона на нивното појавување. Воглавно, по нашите сознанија, тие истражувања се сведуваат на елементарни податоци за дарежливоста, физичкиот и хемискиот состав, температурата ..., што значи дека треба да се продолжи со систематски и детални истражувања, со цел на потполн увид и перспективноста за откривање на нови појави и лежишта на овие важни природни потенцијали.

Значителноста на термоминералните води е повеќефункционална за развојот на бањскиот туризам, во основа за развојот на балнеотерапијата, како вид на лекување. Основа на балнеотерапија чинат минералните води, калта и климата. Современо сфатената балнеотерапија е комплексна терапевска дисциплина, која со многу фактори делува на организмот во целост и во целостта вбројува промена на средината, диететски режим, активен и пасивен психофички одмор.³

Неоправдано и непотребно е здравствениот туризам во бањи во потполност да се изедначува со бањскиот туризам. Сигурно е дека е во бањите најстариот облик на туризам здравствениот, но тој не е и единствениот, туку само еден од бројните видови на туризам. Освен тоа, одделни бањи се градски центри, центри на излетнички, екскурзивни, културно-спортски, културно-манифестациски и конгресен туризам, потоа на туризам на третото доба и транзитен туризам. На вакво размислување укажува фактот за должината на престојот во бањите. Од некогашните 20-25 дена, просечниот престој се сведе на 5-7 дена. Тоа уште појасно го потврдуваат разликите во должината на престој на посетителите на специјализирани институти, заводи и рехабилитациони центри во однос на посетителите на бањски хотели и другите сместителни објекти.⁴

Изворите на термоминерални води, нивната температура со индикациите и контраиндикациите, основ се за туристички развојот на бањите. Според тие и останатите бањски функции, изворите во Србија се делат во четири групи.

Првата ја чинат ладните минерални води, со зголемена содржина на гасови, пенлив изглед и пријатен вкус. Температурата е соодветна на температурата на обична вода за пиење и се користи за лекување на органите за варење, камен во бубрегот и жолчката и промивање на гушата и очите. Такви се Брестовачка бања, Јошаничка бања и Врњачка бања.

Втората група ја чинат хипотермалните извори, кои поради константната температура од 20-34°C имаат широко позитивно терапевско дејство на разни болести и повреди. Покрнати се Сокобања и Брестовачката бања.

³ Vilićević D., Savremeno stanje banjskih i klimatskog lešenja, problemi, perspektiva razvoja, Zbornik radova, Banjska i klimatska mesta Jugoslavije, Vrnjačka banja, 1995., стр. 14

⁴ Vilićević S., Rehabilitacioni centri i banjski turizam uže Srbije, Turizam Srbije, SGD. Beograd, 2002., стр. 357